

چند متن کوچک پهلوی (اندرزهای پیشینیان و جز آن)

شماره این متون کوچک، که درین نشریه دانشکده ادبیات ترجمه شده است، دوازده است. کوچکترین متن پنج سطر و بزرگترین آنها یک صفحه و نیم است و همه بجز سه تای آخر در شمار پندنامه‌های پهلویند.

چهار قطعه نخست که صفحه‌های ۳۹ و ۴۰ «متون پهلوی» جاماسب‌اسانارا پیر ساخته است. بنام اندرزهای پیشینیان *Andarzihā i Pēšinikān* خوانده شده است و به ترتیب دارای ۶ و ۱۱۸ و ۴۴ و ۷۵ کلمه است و در میان متون «خسرو قبادان و ریدک» و «چیتک اندرز یوریو تکیشان» واقعست.

قطعه پنجم و ششم در صفحه‌های ۷۸ و ۷۹ متون پهلوی یاد شده جای دارد. نامی بآنها داده نشده است و شماره واژه‌های آنها بترتیب عبارتست از ۳۸ و ۱۵۱.

قطعه هفتم در صفحه‌های ۷۹ و ۸۰ «متون پهلوی» جای دارد و بنام «سخنی چند» (که) آذر فر نبع فرخزادان گفت» خوانده شده است. شماره کلمات آن ۱۰۴ است. قطعه هشتم منسوبست به بُخت آفرید و در صفحه‌های ۸۱ و ۸۲ متون یاد شده جای دارد و دارای ۱۶۳ کلمه است.

قطعه نهم نیز بی نام و دارای ۶۳ کلمه است و در صفحه ۸۲ جای دارد.

قطعه دهم و یازدهم هر دو شامل سطور است که نویسندگان در پایان کتاب میافزایند و روز و ماه و سال کتابت و نام کاتب را دربردارد. قطعه اول از کاتب نخستین و دومی از دیگری است که از روی آن کتاب بعداً رونویس کرده است. این دو متن بترتیب دارای ۴۳ و ۶۳ واژه است و در صفحه ۸۳ جای دارد.

قطعه دوازدهم عبارتست از نبرنگ بستن زهر نیش و دندان خرفستران (حشرات موذی) که معمولاً پشت کتابهای قدیمی، امثال آن دیده میشود. شماره کلمات آن چهل و در صفحه ۸۴ جای دارد. قطعات اخیر می‌رسانند که این صفحات روزگاری در آخر نسخه‌ای قرار داشته که بعداً ۸۴ صفحه اول مجموعه متون پهلوی تألیف جاماسپ اسانا از روی آن نوشته شده است و اینک در میان کتاب جای گرفته است. قطعات پنجم تا دوازدهم بترتیب درین مجموعه پیش از متن «یادگار بزرگمهر» جای دارند.

ਕੁਰੁ ਨ ਨਾਮੁ

[ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ]

- 1-2 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਨ ਨਾਮੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੧ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 3-4 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੨ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 5-6 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੩ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 7-8 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੪ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 9 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੫ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ

ਕੁਰੁ ਨ ਨਾਮੁ

- 1-2 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੧ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 3 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੨ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 4 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੩ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 5 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੪ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 6 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੫ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 7 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੬ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 8 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੭ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 9 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੮ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ
- 10 ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ ॥ ੯ ॥ ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ

1 MK ਆਗੇਸੁ ਆਗੇਸੁ . 2 MK, W ਆਗੇਸੁ . 3 MK, JJ ਆਗੇਸੁ .
 4-5 JJ om. 6 W ਆਗੇਸੁ . 7 MK, JJ ਆਗੇਸੁ . 8 MK, W ਆਗੇਸੁ .

૧૪૫૨૦૧૨ ૬ ૫૫૩૦૬૬ ૧૬

૧૦ ^{૧૦}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૮
 ૧૨ ^{૧૧}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૯
 ૧૩ ^{૧૨}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા
 ૧૪ ^{૧૩}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા
 ૧૫ ^{૧૪}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા

૬૫૩ ૬ ૬૫૩ ૧૧૨

૧૬ ^{૧૪}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧૦-૨
 ૧૭ ^{૧૫}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૩
 ૧૮ ^{૧૬}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧૦-૬
 ૧૯ ^{૧૭}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૫
 ૨૦ ^{૧૮}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા

૬૫૩ ૬ ૬૫૩ ૧૧૨

૨૧ ^{૧૫}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧-૨-૩
 ૨૨ ^{૧૬}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧૦-૬
 ૨૩ ^{૧૭}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧-૫
 ૨૪ ^{૧૮}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૮-૯
 ૨૫ ^{૧૯}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧૦-૧૧
 ૨૬ ^{૨૦}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧૨
 ૨૭ ^{૨૧}સ્વૈચ્છિકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા વાચાસપિયકા ૧૩

૧૫૩૦૬૬ ૬ ૫૫૩૦૬૬ ૧૬

9 MK, W સ્વૈચ્છિકા. 10 All સ્વૈચ્છિકા. 11 MK, W સ્વૈચ્છિકા.
 12 JJ ૧૬, 1 MK, JJ om. 2 JJ om. 3 MK, JJ ૧૬.
 ૪ ૫, ૫ ૫, 5 MK, JJ ૫,

કામચક્રીય પ્રવૃત્તિઓનાં નામો ૧૫૫ ૧૦

- ૩ પ્રવૃત્તિઓનાં નામો ૧૬૬ જે ઉપર ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
- ૪ ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
- ૫-૧ ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
- ૬ ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
- ૭ ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
- ૮ ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે

- ૧-૧ ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
- ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
- ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે

૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે
 ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે ૧૬૬ નામો ઉમેર્યા છે

6 JE નામો; TD નામો; JU નામો. 7 JU adds નામો; TD adds નામો above the line. 8 TD, JE નામો; JU નામો. 9 JU નામો; TD adds નામો above the line. 10 JU adds નામો; TD adds નામો on the margin. 11 JU નામો. 12 TD, JU om. 13 JU નામો. 14 JU adds નામો; TD adds નામો on the margin. 15 JU નામો. 16 TD નામો; 17 JU નામો. 18 TD, JU નામો. 19 JE adds નામો. 20 JU નામો. 21 JU adds નામો; TD adds નામો above the line. 22 JU નામો; TD corrects નામો to નામો. 23 JU નામો. 24 MK, JJ નામો. 25 TD નામો and adds નામો; JU adds નામો નામો નામો.

୧ ୮୫ ୨୩ ୧ ୧ ୨୪ ୨୫ ୨୬ ୨୭ ୨୮ ୨୯ ୩୦ ୩୧ ୩୨ ୩୩ ୩୪ ୩୫ ୩୬ ୩୭ ୩୮ ୩୯ ୪୦ ୪୧ ୪୨ ୪୩ ୪୪ ୪୫ ୪୬ ୪୭ ୪୮ ୪୯ ୫୦ ୫୧ ୫୨ ୫୩ ୫୪ ୫୫ ୫୬ ୫୭ ୫୮ ୫୯ ୬୦ ୬୧ ୬୨ ୬୩ ୬୪ ୬୫ ୬୬ ୬୭ ୬୮ ୬୯ ୭୦ ୭୧ ୭୨ ୭୩ ୭୪ ୭୫ ୭୬ ୭୭ ୭୮ ୭୯ ୮୦ ୮୧ ୮୨ ୮୩ ୮୪ ୮୫ ୮୬ ୮୭ ୮୮ ୮୯ ୯୦ ୯୧ ୯୨ ୯୩ ୯୪ ୯୫ ୯୬ ୯୭ ୯୮ ୯୯ ୧୦୦

୧୦୪ ୧୦୫ ୧୦୬ ୧୦୭ ୧୦୮

୧ ୧୦୪ ୧୦୫ ୧୦୬ ୧୦୭ ୧୦୮ ୧୦୯ ୧୧୦ ୧୧୧ ୧୧୨ ୧୧୩ ୧୧୪ ୧୧୫ ୧୧୬ ୧୧୭ ୧୧୮ ୧୧୯ ୧୨୦ ୧୨୧ ୧୨୨ ୧୨୩ ୧୨୪ ୧୨୫ ୧୨୬ ୧୨୭ ୧୨୮ ୧୨୯ ୧୩୦ ୧୩୧ ୧୩୨ ୧୩୩ ୧୩୪ ୧୩୫ ୧୩୬ ୧୩୭ ୧୩୮ ୧୩୯ ୧୪୦ ୧୪୧ ୧୪୨ ୧୪୩ ୧୪୪ ୧୪୫ ୧୪୬ ୧୪୭ ୧୪୮ ୧୪୯ ୧୫୦ ୧୫୧ ୧୫୨ ୧୫୩ ୧୫୪ ୧୫୫ ୧୫୬ ୧୫୭ ୧୫୮ ୧୫୯ ୧୬୦ ୧୬୧ ୧୬୨ ୧୬୩ ୧୬୪ ୧୬୫ ୧୬୬ ୧୬୭ ୧୬୮ ୧୬୯ ୧୭୦ ୧୭୧ ୧୭୨ ୧୭୩ ୧୭୪ ୧୭୫ ୧୭୬ ୧୭୭ ୧୭୮ ୧୭୯ ୧୮୦ ୧୮୧ ୧୮୨ ୧୮୩ ୧୮୪ ୧୮୫ ୧୮୬ ୧୮୭ ୧୮୮ ୧୮୯ ୧୯୦ ୧୯୧ ୧୯୨ ୧୯୩ ୧୯୪ ୧୯୫ ୧୯୬ ୧୯୭ ୧୯୮ ୧୯୯ ୨୦୦

23 JJ omits. 24 MK, JJ ଓରୁଣୁ. 25 JJ ୧୧୫-୬; JU, JE ୧୧୫-୬; TD ୧୧୫-୬. 26 TD adds ୧୧୫-୬; JE, JU add ୧୧୫-୬. 27-28 JJ omits. 29 JU omits; JE ଫ. 30 MK, JJ ୧୧୫-୬; TD ୧୧୫-୬; JU ଓରୁଣୁ; JE ଫ. 31 JU ୧. 32 TD, JE add ୧. 33 MK torn; JJ omits. 34 JU omits; TD ୧୧୫-୬.

1-2 MK, JE om.; TD, JU ୧୧୫-୬. 3 JU ୧୧୫-୬. 4 JJ omits. 5 MK, JJ, JE ୧୧୫-୬; JU ୧୧୫-୬. 6 MK, JJ, JE ୧୧୫-୬. 7 MK ୧୧୫-୬; TD ୧୧୫-୬. 8 TD ୧୧୫-୬. 9 MK, JJ om. 10 TD adds ୧୧୫-୬; JU adds ୧୧୫-୬.

ପଞ୍ଚମ ଶ୍ଳୋକ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ ।
 ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ ।
 ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ ।
 ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ । ନିକୃତ୍ୟାୟ ନମଃ ।

1 TD adds ନିକୃତ୍ୟାୟ. 2 TD adds ନିକୃତ୍ୟାୟ. 3 TD ନିକୃତ୍ୟାୟ. 4 MK, JJ
 ନିକୃତ୍ୟାୟ. 5 MK, JJ om. 6 JJ ନିକୃତ୍ୟାୟ. Here ends MK
 fol. 74b l.11. Thereafter commences "Kârnâmak-i Artakhshîr-i
 Pâpakân" which occupies fols. 75-108a l.7; thereafter commences
 "Ayibâtkâr-i Vazorg-mehr."

بنام یزدان

[اندرزهای پیشینیان]

۱

- ۱- خواسته تندرستی به . ۲- فرزندپار سائی^۱ به . ۳- و برادر خسروی^۲ به .
 ۴- پناه خویشکاری^۳ به . ۵- انباز زن نیکه به . ۶- انباز کرفه^۴ به .
 ۷- دوست روان خویش راهبری (دستورهای) گاسانی^۵ به . ۸- بهمه کار و دادستان^۶
 راستی و درست اندیشی^۷ به . ۹- درد و جهان بی بیمی به .

بنام یزدان

۲

- ۱- بداد و دین رفتن . ۲- و پدر و مادر نیاززدن . ۳- سازگاری^۱ با
 برادران و دوستلن و خویشان و نزدیکان و پیوند، کردن (و) دارنده^۲ زن خوب سخن بودن .
 ۴- به کار^۳ کرفه^۴ بودن . ۵- و هر روز با خویش آمار کردن^۵ که امروز (را)
 چه سود و چه زیان؟ چه کرفه و چه گناه؟ چند برادر فرارون (= خوب) رفتم و چند برادر
 وارون (= نادرست، بد)؛ چه این گیتی همانا سپنج^۶ یکروزه (است)، جاودان آنجا^۷
 باید بودن . ۶- و بکرفه و بزه آمارشدن . ۷- چه هر کش کرفه بیش (تر باشد)
 که گناه، پس او را سروش پارسا دست گیرد (و) به بهشت برد . ۸- او که گناه (ش)
 بیش (از) کرفه (باشد)، پس او را ویز ریش دیو دست گیرد و به دوزخ برد؛ چون گیرند
 نبخشند و چون بانگ کنند نمیوشند . ۹- سرانجام^۸ اعتماد (تو) به کنش

- ۱- متن = ahrāyih . ۲ = نیکنامی . ۳ = وظیفه . ۴- کرفه
 اندوزی، انباشتن کرفه . ۵- گاسانی صفت است، منسوب به گائها، سرورهای زردشت؛
 یعنی بهترین دوست روان پیروی از دستورهای گائهاست و یاروان کردن (= از بر کردن) و
 بکار بردن آن دستورها (؟) . ۶- تضاد . ۷- متن = bovandak mīnešnih =
 کمال اندیشی .

- ۱- متن = husāzakh . ۲- متن = dāštār . ۳- متن = hēr ،
 xēr = چیز، مال . ۴- متن = tuxšitār = کوشا، کوشنده . ۵- شمار کردن ،
 شمردن . ۶- جایگاه، مقر، مهمانسرای . ۷- جهان دیگر، دنیای باقی . ۸- متن = afdum .

خودت (است).

انجامید به درود، شادی و رامش .

۳ بنام‌پزدان

- ۱- به دره است (آن) که خرد ندارد . ۲- رنجور است (آن) که زن ندارد .
 ۳- بی نام است (آن) که فرزند ندارد . ۴- بی ارزش^۱ است (آن) که خواسته ندارد .
 ۵- سست است (آن) که کس ندارد . ۶- از این همه او بدتر (است) که روان ندارد .
 انجام یافت.

۴ بنام‌پزدان

- ۱- دانائی را تای نیست . ۲- رشک^۱ را نام نیست . ۳- گیتی را پایش^۲
 نیست . ۴- جوانی را نازش نیست . ۵- خواسته را برزش^۳ نیست . ۶- زندگی را رامش
 نیست . ۷- زروان^۴ را دارو نیست . ۸- مرگ^۵ را چاره نیست . ۹- زنان را خرد
 نیست . ۱۰- خدای را انباز نیست . ۱۱- و از این همه او بدتر که بمیره و خدای
 از او خشنود نیست^۶ . ۱۲- و هر که خدای از او خشنود نیست او را اندر بهشت
 بامی^۷ جای نیست .
 انجامید به درود و شادی و رامش .

۵ بنام‌پزدان

رادای کردن ، راستی گفتن ، زن کردن و پیوند گیتی روان ساختن^۱ ، و

۳ ۱- متن = dušarz = بد ارزش = بی ارزش.

۴ ۱- متن = rišakih = رشک (۴) . ۲- پایندگی، دوام . ۳- از بالیدن =
 قدر، منزلت، اندازه (۴) . ۴- پیری . ۵- متن = مرگیه . ۶- چنینست متن
 بجای «نباشد» . ۷= روشن، سنج . بامداد، بامیان.

۵ ۱- عنوانی که نشاندهد این سخنان از کیست در متن موجود نیست . ۲- متن =
 را بنیادن؛ معنی جمله = فرزند آوردن .

یشت کردن و به دین خستو بودن و زناشوئی بانزدیکان^۳ کردن، و آتش بهرام نشانیدن و گاهنبار کردن، ویران آبادان کردن و پرورش دام کردن^۴ و بهان (= نیکان) و ارزانیان را چیز دادن.

انجامید به درود.

۶. بنام هور هزد

۱- کرفه کردن را رنج بر خویشتن پذیرفتن. ۲- اندر هر گاه و زمان نیکی^۱ به منش داشتن. ۳- وسود گیتی را مزد مینو بنهشتن. ۴- چیز گیتی خوار و آن مینو (را) گرامی داشتن. ۵- آن سود نه بسود باید داشتن که پس از آن زیان بسیار بود. ۶- و آن رامش نه برامش باید داشتن که پس از آن اندوه فراوان^۲ بود. ۷- آن خوشی نه بخوشی باید داشتن که پس از آن تلخی گران بود. ۸- و آن خواسته نه بخواسته باید داشتن که به تن و روان نرسد. ۹- آن دوست نه بدوست باید داشتن که اندر سختی به فریاد نرسد. ۱۰- و آن فرزند نه بفرزند باید داشتن که فرمان پدر و مادر نبرد. ۱۱- و آن زن نه بزنی باید داشتن که فرمان بردار شوی نبود و سود و زیان و اندوه و رامش شوی همچنان آن خویشتن ندارد، باشوی همسود و همزیان نبود چه او از هر دشمن بدتر (است). انجامید.

۷. بنام یزدان

سخنی چند (که) آذر فر نبع فر خردان گفت

۱- پرسید که خرد چه؟ و دیدار^۱ خرد چه؟ ۲- او گفت که^۲: مردی دانا ۳- متن = *xvêtukdas* = ازدواج با معارم و خویشاوندان بسیار نزدیک. ۴- متن = گوشوروک (برای گوشورون، ستا. = *geus-urvah* روان حیوانات اهورائی) و رزیدن - یعنی پرورش حیوانات اهلی و نیک کردن.

۱- متن = فرارون و حاشیه فرارونیه. ۲- متن = *plkw*؛ شاید اصل «فراوان» بوده است.

۱- چنینست در متن؛ در حاشیه چند نسخه بدل یاد شده است: «سپستار»، «چه»

باخیم، هنر، بهی، باور^۳، خسروی^۴، استواری . ۳- خیم اندر آمد و جای بکره . ۴- هنر اندر آمد و جای پاتک بکره . ۵- بهی اندر آمد و آنرا به گاه آراست . ۶- خسروی اندر آمد و جای را خوشبوی بکره . ۷- استواری^۵ اندر آمد (و) به گاه بنشست . ۸- باور اندر آمد و راست و استوار^۶ بپذیرفت .

۹- پرسید که کاشتن خرد چه ؟ ۱۰- او گفت که کاشتن خرد آموختاری و آب آن نیوشیداری و بر آن گزیداری و جای آن بهشت روشن (با) همه آسانی^۷ انوشه روان باد آذر فرنبغ فرخز ادان که این سخنها گفت . انجام یافت .

بنام زردان

۱- گویند که بُخت آفرید گفت هیچ مردم نیست از من توانگرتر جز او که از من خرسندتر (است) . ۲- این نیز بگفت که: اگر همه مردم گیتی به هم رسند مرا^۱ توانگر کردن نتوانند^۲ چه که به یک دست گیرم و به دیگری دست دهم (و) رنج به من بماند.

۳- آذربد زرد شتان را پیدا (ست) که صد و پنجاه سال زندگی بود و از آن نود سال مؤبد ان موبدی کرده بود و گفت که: به توانگری و درویشی و شهر یاری آدمم (= رسیدم)، اندر توانگری راد و گزیدار (= گزیننده) دهش و اندر

ستارک» و «چه داستار» برای افاده معنی بهتری نیز میتوان «دیدار» را داشتار خواند . یعنی دارنده و جمله را چنین معنی کرد: پرسید که خرد چه و خردمند چه (یا که) .

۲- متن = $ps\ ZK^d wbs$ که مفید معنی نیست؛ در حاشیه پس از zk واژه های «گفت که» را اضافه دارد،

اگر تصور شود که این دو واژه یعنی $puft\ KU$ بجای دو کلمه $ZK^d wbs$ بوده، معنی درست است، یعنی: و بوسیله او گفته شد که = و او گفت که؛ سنج . بند ۱۰ . ۳ = ایمان . ۴- نیکنامی

۵- متن = استوار و حاشیه = استواری . ۶- چنینست متن، حاشیه = راستی و استواری .

۷- متن = هماک خواریه؛ خواری = آسانی .

۱- متن = پس نیز مرا . ۲- متن = نتوان .

درویشی کوشا و سنجیده^۲ و در پادشاهی فروتن^۴ و آزاده^۵ بودم .

- ۴- کردن آشتی (و) نکردن جنگ به . ۵- گرفتن امید به (و) هشتن کین .
 ۶- پذیرفتن رامش به و بازداشتن خشم . ۷- خوردن ، ...^۶ (۴) به و
 نه سو گند . ۸- دادن، بهر خواسته^۷ به و نه گواهی به دروغ . ۹- پرسیدار
 (= پرسنده) مرد پیراه نباشید وینوشیدار^۸ مرد دژا گاه نباشید . و همپرسه^۹ مرد دفریفتار
 نباشید . ۱۰- به آنچه (پیش) آمده است خورسند باشید^{۱۱} و افزون خواه^{۱۲} نباشید .
 ۱۱- آنکه یزدان او را یار نیست او از همه بدبخت (تراست) .

انجام یافت به درود (و) شادی (و) رامش

بنام یزدان

۹

- ۱- این نیز گویند که کار^۱ گیتی به بیست و پنج^۲ بهر نهاده شده است: پنج به
 بخت، پنج به کنش، پنج به خوی، پنج به گوهر و پنج به وراثت^۳ . ۲- زندگی (و)

۳- متن = *patmānik* = پیمانی = سنجیده، دقیق، کسی که کاری را از روی دقت و باندازه و
 سنجیده میکند . ۴- متن = *lmyww* با افزودن یائی پس از حرف اول *ylmyww* میتوان آنرا
ērmin خواند یعنی «فروتن»؛ شاید بتوان آنرا دیرین *dērmin* هم خواند یعنی دورانندیش
 یا کسی که پس از اندیشه بسیار تصمیم میگیرد .

۵- یا «آزادوار» متن = *zdr*؛ حاشیه = *zdr* و با افزودن واوی میتوان *zdr* در
 خواند . ۶- متن = *mym* (۴) شاید بتوان آنرا به خشم (۴) تصحیح کرد. خوردن یا فرو-
 خوردن خشم بکار میروود و مناسب مقام است . ۷- یعنی قسمت مال و خواسته ای که بایستی
 تقسیم شود و یا متعلق به دیگریست . ۸- نیوشنده، شنونده، مجازاً = مطیع . ۹-
 همصحبت، «پُرسه» در شیراز دیداری را گویند که دوستان و خویشاوندان از بازماندگان
 مرده میکنند . ۱۰- متن = «که به» *MNW pat* (= آنکه به ...) ظاهراً واژه «که»
 زائد است و تحت تأثیر آغاز بند ۱۱ قرار گرفته است . ۱۱- متن ندارد ولی در حاشیه یکی
 از نسخه بدلها موجود است . ۱۲- متن = *byš* ولی در حاشیه «بیش او منند» .
 آمده است .

۱- متن = چیز . ۲- این عدد و عددهائیکه پس ازین میآید همه در متن بارقم

۹

نوشته شده است . ۳- متن = *aparmānd* .

زن و فرزند و خدائی^۴ و خواسته به بخت؛ ۳- آسرونی^۵ و ارتشتاری و واستریوشی

۴ = پادشاهی، فرمانروائی . ۵- آسرونان (= روحانیان، اوستائی : aθarvan) و ارتشتاران (= لشکریان، اوستائی : raθaēštar) و وستریوشان (= کشاورزان، اوستائی vastryā) طبقات سه گانه مردم را در زمان ساسانیان تشکیل میدادند (بعدها هم طبقه چهارمی بدانها افزوده شد.) نام این سه طبقه در شاهنامه، در آغاز داستان جمشید بشکل کاتوزیان و نیساریان و نسودی آمده است.
اینچنین :

گروهی که کاتوزیان خوانیش
جدا کرد شان از میان گروه
.....
برسهم پرستندگان دابنش
پرستنده را جایگه کرد کوه

صفی بر دگردست بنشانند
کجا شیر مردان جنگاورند
.....
همی نام نیساریان خواندند
فروزنده لشکر و کشورند

نسودی سدیگر گره را شناس
بکارند و وزند و خود بدروند
.....
کجانیست بر کس ازیشان سپاس
بگناه خورش سرزنش نشوند

چاپ بروخیم ص ۲۳

این کلمات که در فرهنگها هم داخل شده، وحتى بعضی هم غافل از نااصیل بودنشان، آنها را بعنوان نام خانوادگی خویش برگزیده اند، بی هیچ شکی تحریفی است از واژه های بالا؛ کاتوزیان = آسرونان (= آثرونان) و مصراع نخست بایستی چنین بوده باشد: گروهی که آثرونان خوانیش. نیساریان در بیت سوم شاید تحریفی باشد از تشتاریان که مخفف ارتشتاریان است. با توجه باینکه «همی» در بیت سوم سست و نابجا افتاده بنظر میرسد و فردوسی برای گفتن این معنی که: صفی بردست دیگر بنشانند و آنها را بنام نیساریان خواندند، با قدرت بیانی که خاص اوست میتواندست بوجه بهتر بگوید؛ مثلاً:

صفی بردگر دست بنشانند
کشان نام نیساریان خواندند
تصور می رود که «همی» را کاتبی ناشاعر، برای تصحیح و زن شعر که شاید در اثر افتادن هجائی ناموزون شده بوده افزوده است. برابر اوستائی این کلمه θaē-štar است. بنابر آنچه گذشت میتوان تصور کرد که این بیت روزی بدین شکل بوده است:
صفی بر دگردست بنشانند
بنام رتشتاریان خواندند.
و اتصال حرف «ر» در کلمه رتشتاریان به «ت» و پس و پیش شدن نقطه ها این کلمه را به «نیساریان» بدل کرده باشد.

صنف سوم یعنی «نسودی» نیز بهر حال تحریفی است از «وستریوش» یا «وستریا». کلمه وستریوش در وزن شاهنامه نمیگنجد و «نسودی»، اگر نخواهیم در ریخت ظاهری کلمه تغییری دهیم، باید تحریفی باشد از «بسدری» (پس از عوض شدن او به باء و تاء به دال) و گرنه وستروش یا بستروش (با اسقاط باء)، بنابراین شاید بتوان بیت پنجم بالا را چنین تصحیح کرد: بسدری سدیگر گره را شناس یا، بستروش دیگر گره را شناس.

و کسره و بزه به کنش^۶؛ ۴- بر زنان شدن و کار گزاردن (و) خوردن (و) رفتن
(و) خفتن به خوی؛ ۵- مهر و آزر و رادی و راستی و فروتنی^۸ به گوهر؛ ۶- تن
بهر و هوش و ویر و نیرو^۹ به وراثت^{۱۰}

۶- در زمان ساسانیان طبقات اجتماعی ارثی بوده است. ورود بطبقات سه گانه
اجتماعی را اگر وابسته به «کنش» بدانیم مخالف نظام اجتماعی دوره ساسانی است،
شاید نویسنده تحت تأثیر افکار اسلامی قرار گرفته است.

۷- متن = به . ۸ = ērmīnešnih . برای اینکه این کلمه چنین خوانده شود
یائی پس از حرف اول کسر دارد.

۹- از پنج چیزی که بوراثت مربوط دانسته فقط چهار تا یاد شده است.

۱۰- عین تمام این متن (یا کمی تغییر) در کتابهای روایات داراب هرمز دیار و جاودان
خرد و تاریخ گزیده و نصیحة الملوک آمده است:

در کتاب «روایات داراب هرمز دیار»؛ ج ۲، چاپ بهمنی سال ۱۹۰۰ میلادی، ص ۵۵
این متن در ضمن دو روایت یکی از شاپور بروجی (به نثر) و دیگری از بهمن پوبخیه (؟)
(به نظم بد) آمده است در روایت دوم این سخنان به آذربهدمارسپندان نسبت داده
شده است؛ اینچنین:

«از روایت شاپور بروجی: این چنین گویند کش گیتی بیست و پنج بهره نهاده اند
پنج به بخت پنج به کنش پنج بخوی پنج (به) گوهر (بنج) به اورمانند (بجای اورمانند = پپ .
aparmānd یا awarmānd) زیوشن و وزن و فرزند و خدایش (!) و خواسته بیخت، انورنی (بجای
آثرونی)، اژیستار (بجای ارتیشتاری) و استریوش و کرفه و بزه بکنش و زنان سودان (یا سودمان
شاید بجای شدن) کار و زاردن و خوردن و رفتن و خفتن بخوی، مهر و آزر و رادش و راستش
(بجای رادی و راستی) و ایرمنشی بگوهر. تن و باز (شاید بجای تن و اهر = تن بهر) و اوش
(= هوش) و نیروی به اورمانند (بجای اورمانند).

از روایت بهمن پوبخیه:

بدانگه که گشت او باندرز جفت
بود بیست و پنج هر پنج در
کش پنج دیگر همی تو بدان
ز گوهر دگر پنج باشد بگوی
که این بیست و پنجست بامردمان
همان زندگانی و صحت و مرض
کش از همه پنج دیگر بود

آذر باد ماراسفند این بگفت
که در روی گیهان قضا و قدر
بود پنج در اختر مردمان
همانا دگر پنج باشد بخوی
اورمانند ماسد دگر پنج دان
خدائی و فرزند و زن هم عرض
مراین پنج یکسر زاختر بود

بنام‌زدان

این یاد‌گارا نوشته شده است به‌ماه بهمن، اندر سال سیصد و بیست و

انورنان و دیگرش ارتیستار
کنشنی بود این‌نه از اختر است
ازین پنچ ارایش آرد بجای
بود خوردن و رفتن [و] راه‌کوی
کنند دیگر خواب وقت آنچه‌من (۴)
مراینها بخویست نه از زمان
زرادی تسو گوهر بیاراستی
نه‌این پنچ از راه اختر بود
مراین پنچ دانا چنین زد رقم
نکوتر اگر نیز بدتر بود
مراین را چنین نام دانا نهاد

آشویی و دروندی از روزگار
دگر واستریوش که برزبگر است
برآن کارکان میکنند مرد رای
دگر پنچ کان گفت دانا بخوی
چو بسیار شهوت ایاکم بز
دگر کار و کسب کم ویش‌دان
دگرهیم (= خیم) و مهر و بهی راستی
مراین پنچ از نسل گوهر بود
هش و ویر و فن باخرد نیز فهم
یقین دانسی از شیر مادر بود
اورماند مادر زاصل و نژاد

در «جاودان خرد» (چاپ تهران (۴) ۱۲۹۴ هجری قمری ص ۱۱۳) این سخنان به

«آذرباد» نسبت داده شده و بدینصورت درج شده است:

«تمام امور دین به بیست و پنج حصه است پنج حصه متعلق است بقضا و قدر و پنج حصه
بکسب و عمل و پنج حصه بملکه و عادت و پنج حصه بگوهر ذات و پنج حصه بمیراث اما
آن پنج حصه که بقضا است زن و فرزند و روزی و سلطنت و وزیر کی و آنکه بکسب است علم،
بهترین آن علم خداشناسی است، و بعد از آن عمارت پس از آن صناعات و خوبترین آن
کتابیست (۴)، و بعد از آن سپاهگری و فروست و دیگری علم دین و نقاهت (ظاهراً نقاهت)
و آنکه بعادتست خوردن و خواب کردن و راه رفتن و مباشرت با زنان و بول و غایط کردن و
آنکه بگوهر ذاتست خیر بودن و اعتماد ب مردم داشتن و نیک امید بودن و در معاملات راستی و رزیدن و
ب مردم جوشیدن و گرم خون بودن و آنکه بمیراث است ذهن و قوت حافظه و شجاعت و حسن جمال
و نازکی رخسار.

در «تاریخ کزیده»، (چاپ اوقاف گیب ۱۹۱۰ میلادی ص ۷۳) به بزرگهر منسوبست

اینچنین:

«پنج چیز بقضا و قدر است و سعی بنده در آن مفید نباشد زن موافق خواستن و فرزند
آوردن و مال یافتن و جاه بلند کردن و زندگانی دراز یافتن و پنج چیز بجهد وجد بنده دراز
گردد علم و ادب و شجاعت و یافتن بهشت و رستن از دوزخ و پنج چیز طبیعیست و فاومدارا و
تواضع و سخاوت و راست گوئی و پنج چیز عادتیست رفتن و خفتن و جماع کردن و بول و غایط

چهار^۱، روز دیبازر (= دین به آذر) (بوسیله) دین پناه (پسر) ایتربای (؟) (پسر) دین پناه (که) دیرزیاد از بهر شاهزاد پسرشادان فرخ هر مزد (که) دیرزیاد^۲، کیشان روان انوشه بان، اندر (شهر) بروچ به آتشکده^۳.

بنام یزدان

۱۱

این یادگار اندر روز خورشید، ماه شهریور قدیم بهیز کی^۱، سال ششصد ونود و یکک، اندر شهر تهنک^۲ (؟) به جزیره^۳ دریا، من، دین بنده، مهر آبان کیخسرو مهر آبان هیربد نوشتم تا صد و پنجاه سال کار فرماید، کیش یزدان^۴ دهش نیکک و

کردن و پنج چیز موروثیست روی خوب و خوی خوش و همت بلند و مستکبری و سفلیگی .
 ودر «نصیحة الملوک» چاپ تهران ۱۳۱۷ شمسی، ص ۴-۱۲۳ چنین آمده است:
 «اما جهانیان اتفاق کرده اند که کار جهان بریست و پنج روی است؛ پنج ازو بقضا و قدر است، اول زن خواستن دوم فرزند سیم مال چهارم پادشاهی پنجم زندگانی. اما پنج چیز دیگر را جهد باید اول علم دوم دبیری سیم سواری چهارم بهشت پنجم رهائی ازدوزخ. اما پنج دیگر بعات است؛ اول راه رفتن دوم خوردن سیم خفتن چهارم مباشرت کردن پنجم بول و غایط کردن اما پنج دیگر میرائی است، نیکو روئی و نیکو خوئی و همت بلند و مستکبری و سفلیگی .

۱۰ -۱ در متن با رقم نوشته شده است . ۲- درینجا در متن کلمه «رای» rāy دیده

میشود که با بودن عبارت «از بهر» در سطر پیش زائد است . ۳- نسخه بدل = شاگرد کده

۱۱ -۱ بهیزک = کیسه یکماهه ای که با آخر سال میافزودند تا اول فروردین با آغاز بهار (اعتدال ربیعی) تطبیق کند و ظاهراً پارسیان هندوستان دوبار این عمل را انجام دادند .

۲- در صفحه ۱۶۹ متون پهلوی . در پایان متن «ا پرخیم و خرد فرخ مرد» همین نویسنده بانامی مفصل تر (= من، دین بنده، هیریدزاد مهر آبان کیخسرو مهر آبان سیندات مهر آبان مرزبان بهرام) تاریخ کتابت را همین سال و جای کتابت را شهر تانک یا تهنک (Thanak) t'wk (= Thanak, t'ānak) مینویسند .

۳- این متون چنانکه از تاریخ تحریر آن برمیآید در دوره مغول رونویس شده و از نیروست که کاتب این سطور کلماتی عربی چون «قدیم» و «جزیره» بکار برده است .

۴- درینجا در متن پهلوی کلمه ای ناخوانا وجود دارد شاید بتوان آنرا با افزایش و کاهش

خواستہ^۵ به فراخور جاہ^۶ و آرزوی نیک (دهاد). روا باد. [و کش] گیتی چنان (باد) که تن خواهد: اندر خوبی^۷، و مینو آنچنان که روان خواهد: اندر پارسائی^۸.

۱۲ بنام پردان

ماه اسپندمذ نوروز اسپندمذ و روز اسپندمذ و ماه اسپندمذ، اسپندمذ ماه، اسپندمذ روز بستم^۲ زهر نیش^۳ و پوز^۴ همه^۴ خرفستران (را) به نام و نیروی فریدون نیو، و یاری ستاره^۵ و سنذ^۵ هر مزد داد (= افریده)، مؤمنان^۶ را روا باد، ایدون باد، اشم^۷ تندرست^۸ باد.

حروف *harvasp* خوانده می‌توان آنرا اسم خاصی تصور کرد با ترکیب «اسپ» (گرشاسب) و در هر حال در جمله تغییرات کوچکی باید داد.

۵- متن = *xêr, hêr* ۶- متن = *pat apâyest* ۷- متن = فرارون - فرارونی
۸- متن = اهرائی .

۱۲ ۱- این متن کوچک پهلوی نیرنگی است که برای دفع گزند خرفستران (حشرات و حیوانات موزی) و ایمنی از زهر نیش و دندان‌شان میخوانده‌اند و هنوز هم شاید نظایر آن میان مردم رواج داشته باشد، عین متن این نیرنگ با کمی اختلاف باز در صفحه ۱۷۰ همین متون پهلوی جاماسپاسانا تکرار شده است چنانکه پشت کتاب دعاهای قدیم نیز نظائر اینها بسیار دیده میشود. بخاطر دارم، در شیراز دعای مار و عقرب را اینچنین میخوانند:

بستم دم مار و دم عقرب بستم
شعاً شعاً قرنیاً قرنیاً
نیش و دمشان بیکدیگر پیوستم
برنوح بنی سلام کردم رستم

۲- *bastam* بجای *bast - hom* تحت تأثیر فارسی ادبی قرار گرفته است.

۳- نیش و ویش هر دو میشود خواند *viš* = فارسی، گش = صفرا، ولی نیش بهتر بنظر میرسد و بادعای معمول امروز میسازد. ۴- متن = *zafar* = دهان (اهرمینی) = پوزه

۵- یکی از ستاره‌های نسربین. ۶- متن = *vâparikân* = باوریکان = مؤمنان اگر او آغاز واژه و اپریکان را حرف عطف بگیریم میشود آنرا با حذف یاء وسط *aparkâr* بخوانیم: اوستاء *uparokairya* که در اوستا صفت برای ایوو تیشتر و جز آن بکار رفته است *aparkâr* (نک. *Altiran. Wb.*) پازند. *awargar* و نولد که فارسی آنرا *bargar* دانسته است (نک. *Hübshmann; Pers. Stud.* ص ۲۷)

۷- نخستین کلمه نماز معروف اشم وهو ... ۸- متن = *bêšaz* = تندرست. سنذ

فارسی: پزشکی و ارمنی *bzišk* (نک. *Hübshmann; Armen. Gram.* ص ۱۲۰) اوستائی

baešaza (نک. *Altiran. Wb.* ۰ ، ۹۱۴)